

Till berörd remissinstans

Angående remissen om Stockholms stads kemikalieplan 2014 - 2019

Detta gäller remissvar på ”Stockholms stads kemikalieplan 2014 - 2019”

Dnr: 001952/2013

Remisstiden sträcker sig till den 25 april 2014, vilket vi ber er respektera. Om det av några skäl inte är möjligt för er att inkomma med svar inom utsatt tid måste en kontakt tas med den för ärendet ansvariga personen på roteln.

Ansvarig handläggare/borgarrådssekreterare på Stadsmiljöroteln är Albin Ring, tfn 076-1293897.

Remissvar skickas till:

- Stadsmiljöroteln i **digital form (word/excel)**. Ange KS:s diarienummer som namn på ärenderubrik. Ex: KS 314-331-2004
- KF/KS kansli i **pappersform**.

Bilägg **inte** remissunderlaget. Det finns redan diariefört i kommunstyrelsens diarium.

Häfta **inte** ihop handlingarna.

Adresserna är följande:

Rotelns e-post: funktion.rvi-remissvar.slk@stockholm.se

KF/KS kansli, Stadshuset, 105 35 STOCKHOLM

Med vänliga hälsningar

Cecilia Welander
Stadsmiljöroteln

Remitteringsmapp

Ärende: Stockholms stads kemikalieplan 2014 - 2019

Inkom till KF/KS kansli den

Behandling i övrigt:

För yttrande senast:

För yttrande senast: 2014-04-25

Stadsdelsnämnderna

Bromma sdn
Enskede-Årsta- Vantör sdn
Farsta sdn
Hägersten- Liljeholmen sdn

Kungsholmen sdn
Norrmalms sdn
Rinkeby-Kista sdn
Skarpnäck sdn
Skärholmen sdn
Spånga-Tensta sdn
Södermalms sdn
Älvsjö sdn
Östermalms sdn

Facknämnderna

Exploateringsnämnden
Trafik- och renhållnings
nämnden
Arbetsmarknadsnämnden
Stadsbyggnadsnämnden
Idrottsnämnden
Kyrkogårdsnämnden
Utbildningsnämnden
Äldrenämnden
Socialnämnden
Överförmyndarnämnden
Servicenämnden
Kulturnämnden
Fastigetsnämnden

Övriga

SLK
Stadshus AB
Byggmaterial
industrierna
Plast- och
kemiföretagen
Scandinavian Cooper
Development
Association
Sveriges fog- och
limleverantörers
förening
WWF
Naturskyddsföreningen
Stockholm
KEMI
Naturvårdsverket

Tid Onsdagen den 18 december 2013 kl 17.00 – 18.45
Plats Bolindersalen, Tekniska nämndhuset
Justerat Fredagen den 20 december 2013

Per Ankersjö

Katarina Luhr

Närvarande**Beslutande ledamöter:**

Per Ankersjö (C) ordföranden
Katarina Luhr (MP) vice ordföranden

Jonas Nilsson (M)
Torbjörn Erbe (M)
Per Ola Bosson (M) §§ 1-18, 20-21
Helena Levy (M)
Nils Ingelström (M)
Karin Karlsbro (FP)
Mikael Magnusson (S)
Mats E. P. Lindqvist (MP)

Tjänstgörande ersättare:

Anders Thureson (M) för Per Ola Bosson (M) § 19
Fredrik Canerstam (S) Åsa Wester (S)
Måns Lönnroth (S) för vakans (S)
Charles Berkow (MP) för Stellan F. Hamrin (V)

Ersättare:

Anders Thureson (M) §§ 1-18, 20-21
Eva Runvald (M) §§ 4-21
Viktor Strååt (M)
Per Johansson (FP)
Maria Brogren (C)
Clara Lindgren (MP)

Tjänstemän:

Förvaltningschefen Gunnar Söderholm, Håkan Andersson, Jörgen Bengtsson, Arne Jamtrot, Gustaf Landahl, Ulf Mohlander, Daniel Selin, Kristofer Stjernqvist, Emily Tjäder, Malin Tappefur och Pia Winbladh Högfors samt personalföreträdaren Luis Lopez och borgarrådssekreteraren Albin Ring.

STOCKHOLMS STAD Kommunstyrelsen Registraturet	
Ink.	2013-12-27
Dnr:	303-1952/2013
Till:	PL

§ 17**Stockholms stads kemikalieplan 2014-2019**

Dnr 2013-592

Beslut

Miljö- och hälsoskyddsnämnden beslutar enligt miljöförvaltningens förslag:

- 1 Miljö- och hälsoskyddsnämnden beslutar att föreslå kommunfullmäktige att godkänna förslaget till kemikalieplan.

Handlingar i ärendet

Miljöförvaltningens tjänsteutlåtande från den 2 december 2013.

Nämndens behandling av ärendet**Framlagda förslag till beslut**

- 1) Ordföranden Per Ånkersjö (C), Jonas Nilsson m.fl. (M) och Karin Karlsbro (FP) föreslår (se beslutet).
- 2) Vice ordföranden Katarina Luhr m.fl. (MP) föreslår att nämnden beslutar enligt följande:

Att lägga till möjligheten till att efter utvärdering göra mindre revideringar av planen efter två år.

Att med denna ändring föreslå Kommunfullmäktige att godkänna förslaget till kemikalieplan.

Vi ser mycket positivt på att förslaget till kemikalieplan äntligen är färdigt och tycker att många viktiga delar av stadens kemikaliearbete har tagits med. Vi är också mycket nöjda över att barns exponering för kemikalier har fått en central roll i förslaget. Vi välkomnar att ambitionerna åter höjs, sedan Miljömiljardsprojektet "Nya gifter – nya verktyg" (2004-2008) avslutades.

Vi instämmer helt i prioriteringen att minska barns exponering för skadliga kemikalier, men anser därutöver att utfasning av persistenta och bioackumulerande ämnen och användningen av giftfria byggmaterial bör vara viktiga områden att arbeta med då dessa två områden kan ge skadlig påverkan på mycket lång sikt, och blir svåra att hantera när problem uppstår. Inom dessa tre områden (barn, byggmaterial och persistenta kemikalier) är det extra viktigt att "ska-krav" ställs och att man undviker formuleringar som "bör inte användas" då detta kommer försvåra uppföljning och eventuell påföljd om kraven inte följs. Vi anser också att det

är extra viktigt att försiktighetsprincipen används inom dessa prioriterade områden.

Även vid olika typer av upphandling är "ska-krav" att föredra framför "bör" och ska göras i de fall där det finns laglig möjlighet. Staden bör verka för utökade möjligheter att ställa sådana krav (se till exempel ärende 16 om EU-arbetet). Staden är dessutom en så stor aktör att det kan vara befogat med riktade teknikupphandlingar, ibland tillsammans med andra kommuner (se till exempel ärende 8 om policy för golv med flalater). Upphandlande förvaltning eller bolag måste få tydliga riktlinjer med beskrivning av vad som inte ska upphandlas, och vilka miljökrav som ska ställas då det annars kan vara mycket svårt att ställa någon till svars vid en uppföljning av de ställda kraven. Uppföljning av kraven är mycket viktig och vi vill speciellt trycka på vikten av påföljd om kraven inte har följts.

Vi anser att det är viktigt att staden ska kunna sätta en högre standard för kravställande och att man t.ex. ska kunna exkludera ämnen som ännu inte hunnit uppföras på några listor om man bedömer att det kan finnas risker med dessa. Staden är en stor aktör som har stor inverkan och bör därför gå före. Staden har också många underaktörer som också kan behöva tydlighet. Därför anser vi att kemikalieplanen kommer vara viktig som ett basalt övergripande dokument för att styra stadens alla verksamheter, men att starkare krav kan komma att ställas inom specifika viktiga områden, exempelvis för byggmaterial eller för upphandling av inredning och utrustning inom skolor och förskolor. Vid en miljödiplomering av förskolor kan t.ex. en tydlig grupp uppställda mål och riktlinjer prickas av och därmed ge en större tydlighet för förskolans ledning och för föräldrar till barnen på förskolan. T.ex. kan det behövas en saneringsplan för utfasning av flalater där barn vistas.

Det är viktigt att Kemikaliecentrum finns tillgängligt med stöd och hjälp och kan tillhandahålla styrdokument för att hjälpa verksamheter att fasa ut produkter och material som kan innehålla skadliga ämnen.

Stadens kemikaliearbete bör tydligt lyfta fram förslag på åtgärder på nationell eller EU-nivå, där sådana behöver för bättre måluppfyllelse. Ett exempel är skatter på farliga ämnen som inte kan förbjudas, där det finns alternativ som inte kommer till användning av kostnadsskäl.

Vi anser att man bör överväga hur information som inhämtats

genom tillsyn, upphandling eller på annat sätt om farliga ämnen i bestämda produkter kan göra mer lättillgänglig för hushåll, småföretag och andra brukare samt föreningar och andra medkommunikatörer. Vi anser att staden bör fördjupa samarbetet med ideella miljöorganisationer om kemikaliefrågor.

Då kemikalieområdet snabbt kan förändras och då planen är ny och oprövad anser vi att det är viktigt att efter 2 år ha en genomgång av möjliga problemområden och möjlighet till en eventuell revidering av kemikalieplanen.

Förutom de kemikalier som "importeras" till staden med varor och produkter som vi använder finns det även skadliga ämnen som kan bildas av stadens egen verksamhet. Exempelvis kan linoljeprodukter ge upphov till förhöjda halter av formaldehyd och fuktskadad betong kan avge organiska ämnen som kan ge hälsoeffekter i inomhusmiljön. Andra exempel där stadens egna verksamheter kan ge avtryck på miljön är t.ex. fjärrvärmeproduktion och avloppshantering. Sopförbränning leder t.ex. till bildning av dioxiner, speciellt vid för låg temperatur och användning av hypoklorit i för rening av nya membranfilter i avloppsreningsverk ger upphov till bildning av persistenta klororganiska föreningar, vilket t.ex. kan undvikas genom att byta ut hypoklorit mot väteperoxid. I dessa fall är det viktigt att staden har kunskap om dessa processer och arbetar proaktivt med information och tillsyn för att minska risken för bildning och frisättning av dessa skadliga ämnen, både för en förbättrad inomhusmiljö, och för att förhindra utsläpp av skadliga ämnen till mark eller vatten.

Vi anser att kemikalieplanen är ett bra grunddokument, men det är också tydligt att planen är en start och inte en lösning. Arbetet kommer att starta med godkännandet av planen. Kemikaliecentrum kommer att få en enorm uppgift att lösa och det kommer behövas koordination, resurser och hjälp utifrån för att kunna nå målet om ett giftfritt Stockholm. Precis som med staden miljöprogram kommer det finnas ett stort behov av att samordna och informera stadens nämnder och bolag om innehållet i planen. Nya underdokument för styrning och uppföljning kommer att behöva tas fram. Vi efterlyser också en stor tydlighet i styrdokumentet, för att uppnå en bättre användarvänlighet. Vilka kemikalier får inte användas, var gäller specifika riskbedömningar, när kan undantag beviljas, hur kommer arbetet att följas upp? Även arbetet mot allmänhet och företag kommer att bli krävande. Det är därför av största vikt att kemikaliecentrum tilldelas

tillräckliga resurser och att finansieringen tryggas på längre sikt.

Vi måste starta nu och inte sedan. Det är viktigt att visionen om ett Giftfritt Stockholm inte bara stannar vid en vision.

Beslutsgång

Ordföranden Per Ankersjö (C) finner att nämnden beslutar enligt förvaltningens förslag.

Särskilt uttalande

Särskilt uttalande lämnas av ordföranden Per Ankersjö (C), Jonas Nilsson m.fl. (M) och Karin Karlsbro (FP) enligt följande:

Visionen om en giftfri stad 2030 är viktig, inte minst mot bakgrund av den ökande förekomsten av kemikalier i vår vardag. Kemikalieplanens framtagande är ännu ett exempel på hur Alliansen arbetar ambitiöst och strategiskt med stadens miljöfrågor. Det särskilda fokus på barn som finns i planen är angeläget och ligger helt i linje med majoritetens prioriteringar.

Frågor om kemikalier är komplexa och därför är inrättandet av Kemikaliecentrum vid Miljöförvaltningen, som aviseras och finansieras i stadens budget för 2014, av stor betydelse. Vi tror att behovet av information är stort hos såväl stockholmarna, stadens personal och företag inom exempelvis handeln. Det är viktigt att staden förmedlar korrekt information och finner en tydlig balans mellan evidensbaserad fakta och försiktighetsprincipen när det gäller detta område där utvecklingen ofta går mycket fort och där det hela tiden presenteras ny forskning. Ett exempel på det senare är forskningsläget angående koppar, där vi förväntar oss att förvaltningen presenterar belegg för nödvändigheten av de åtgärder avseende koppar som finns med i planen och bemöter de nya uppgifter som presenterats på området.

Särskilt uttalande lämnas av vice ordföranden Katarina Luhr m.fl. (MP) enligt följande:

Vi ser mycket positivt på att förslaget till kemikalieplan antligen är färdigt och tycker att många viktiga delar av stadens kemikaliearbete har tagits med. Vi är också mycket nöjda över att barns exponering för kemikalier har fått en central roll i förslaget. Vi välkomnar att ambitionerna åter höjs, sedan Miljömiljardsprojektet "Nya gifter – nya verktyg" (2004-2008) avslutades.

Vi instämmer helt i prioriteringen att minska barns

exponering för skadliga kemikalier, men anser därutöver att utfasning av persistenta och bioackumulerande ämnen och användningen av giftfria byggmaterial bör vara viktiga områden att arbeta med då dessa två områden kan ge skadlig påverkan på mycket lång sikt, och blir svåra att hantera när problem uppstår. Inom dessa tre områden (barn, byggmaterial och persistenta kemikalier) är det extra viktigt att "ska-krav" ställs och att man undviker formuleringar som "bör inte användas" då detta kommer försvåra uppföljning och eventuell påföljd om kraven inte följts. Vi anser också att det är extra viktigt att försiktighetsprincipen används inom dessa prioriterade områden.

Även vid olika typer av upphandling är "ska-krav" att föredra framför "bör" och ska göras i de fall där det finns laglig möjlighet. Staden bör verka för utökade möjligheter att ställa sådana krav (se till exempel ärende 16 om EU-arbetet). Staden är dessutom en så stor aktör att det kan vara befogat med riktade teknikupphandlingar, ibland tillsammans med andra kommuner (se till exempel ärende 8 om policy för golv med ftalater). Upphandlande förvaltning eller bolag måste få tydliga riktlinjer med beskrivning av vad som inte ska upphandlas, och vilka miljökrav som ska ställas då det annars kan vara mycket svårt att ställa någon till svars vid en uppföljning av de ställda kraven. Uppföljning av kraven är mycket viktigt och vi vill speciellt trycka på vikten av påföljd om kraven inte har följts.

Vi anser att det är viktigt att staden ska kunna sätta en högre standard för kravställande och att man t.ex. ska kunna exkludera ämnen som ännu inte hunnit uppföras på några listor om man bedömer att det kan finnas risker med dessa. Staden är en stor aktör som har stor inverkan och bör därför gå före. Staden har också många underaktörer som också kan behöva tydlighet. Därför anser vi att kemikalieplanen kommer vara viktig som ett basalt övergripande dokument för att styra stadens alla verksamheter, men att starkare krav kan komma att ställas inom specifika viktiga områden, exempelvis för byggmaterial eller för upphandling av inredning och utrustning inom skolor och förskolor. Vid en miljödiplomering av förskolor kan t.ex. en tydlig grupp uppställda mål och riktlinjer prickas av och därmed ge en större tydlighet för förskolans ledning och för föräldrar till barnen på förskolan. T.ex. kan det behövas en saneringsplan för utfasning av ftalater där barn vistas.

Det är viktigt att Kemikaliecentrum finns tillgängligt med stöd och hjälp och kan tillhandahålla styrdokument för att

hjälpa verksamheter att fasa ut produkter och material som kan innehålla skadliga ämnen.

Stadens kemikaliarbete bör tydligt lyfta fram förslag på åtgärder på nationell eller EU-nivå, där sådana behöver för bättre måluppfyllelse. Ett exempel är skatter på farliga ämnen som inte kan förbjudas, där det finns alternativ som inte kommer till användning av kostnadsskäl.

Vi anser att man bör överväga hur information som inhämtats genom tillsyn, upphandling eller på annat sätt om farliga ämnen i bestämda produkter kan göra mer lättillgänglig för hushåll, småföretag och andra brukare samt föreningar och andra medkommunikatörer. Vi anser att staden bör fördjupa samarbetet med ideella miljöorganisationer om kemikaliefrågor.

Då kemikalieområdet snabbt kan förändras och då planen är ny och oprövad anser vi att det är viktigt att efter 2 år ha en genomgång av möjliga problemområden och möjlighet till en eventuell revidering av kemikalieplanen.

Förutom de kemikalier som ”importeras” till staden med varor och produkter som vi använder finns det även skadliga ämnen som kan bildas av stadens egen verksamhet. Exempelvis kan linoljeprodukter ge upphov till förhöjda halter av formaldehyd och fuktskadad betong kan avge organiska ämnen som kan ge hälsoeffekter i inomhusmiljön. Andra exempel där stadens egna verksamheter kan ge avtryck på miljön är t.ex. fjärrvärmeproduktion och avloppshantering. Sopförbränning leder t.ex. till bildning av dioxiner, speciellt vid för låg temperatur och användning av hypoklorit i för rening av nya membranfilter i avloppsreningsverk ger upphov till bildning av persistenta klororganiska föreningar, vilket t.ex. kan undvikas genom att byta ut hypoklorit mot väteperoxid. I dessa fall är det viktigt att staden har kunskap om dessa processer och arbetar proaktivt med information och tillsyn för att minska risken för bildning och frisättning av dessa skadliga ämnen, både för en förbättrad inomhusmiljö, och för att förhindra utsläpp av skadliga ämnen till mark eller vatten.

Vi anser att kemikalieplanen är ett bra grunddokument, men det är också tydligt att planen är en start och inte en lösning. Arbetet kommer att starta med godkännandet av planen. Kemikaliecentrum kommer att få en enorm uppgift att lösa och det kommer behövas koordination, resurser och hjälp utifrån för att kunna nå målet om ett giftfritt Stockholm.

Precis som med staden miljöprogram kommer det finnas ett stort behov av att samordna och informera stadens nämnder och bolag om innehållet i planen. Nya underdokument för styrning och uppföljning kommer att behöva tas fram. Vi efterlyser också en stor tydlighet i styrdokumentet, för att uppnå en bättre användarvänlighet. Vilka kemikalier får inte användas, var gäller specifika riskbedömningar, när kan undantag beviljas, hur kommer arbetet att följas upp? Även arbetet mot allmänhet och företag kommer att bli krävande. Det är därför av största vikt att kemikaliecentrum tilldelas tillräckliga resurser och att finansieringen tryggas på längre sikt.

Vi måste starta nu och inte sedan. Det är viktigt att visionen om ett Giftfritt Stockholm inte bara stannar vid en vision.

Särskilt uttalande lämnas av Mikael Magnusson m.fl. (S) enligt följande:

Kemikalieplanen är bra och har vårt fulla stöd. Det är också bra att den utarbetas i tillsammans med andra större städer i landet. Planen ligger i linje med vad (S) har drivit. Kemikalieplanen passar väl in i det svenska arbetet att genomföra EU:s kemikalielagstiftning Reach. Reach är nämligen ännu inte i hamn eftersom motståndet fortfarande är stort inom vissa industrikretsar. Amerikansk kemikalieindustri lobbar mycket aggressivt för att försvaga Reach, inte minst inom ramen för förhandlingarna om det s. k. Transatlantic Partnership for Trade and Investments.

Kommissionens arbete med att ta fram vetenskapliga kriterier för hormonstörande ämnen har också försejats mycket kraftigt till följd av hårt motstånd från kemiindustrin. Staden bör därför ta initiativ till att utarbeta ett internationellt informationsmaterial och dessutom bjuda in intresserade städer i andra EU-länder till att följa arbetet. Ju fler aktörer som driver en liknande linje som Stockholm, desto större blir trycket att verkligen genomföra Reach i dess ursprungliga intentioner. Ett framgångsrikt kemikaliearbete kommer att leda till mycket konflikter. Förvaltningen måste därför välja sin första strid med omsorg så att man är säker på att vinna.

Genomförandet kommer att ställa mycket stora krav på kompetens och resurser för både juridik och kemikalier. Risken för utdragna juridiska processer skall inte underskattas och staden kan behöva driva frågor ända upp i EU-domstolen. Vi är inte övertygade om att de medel som ställs till förfogande kommer att räcka men är beredda att avvakta

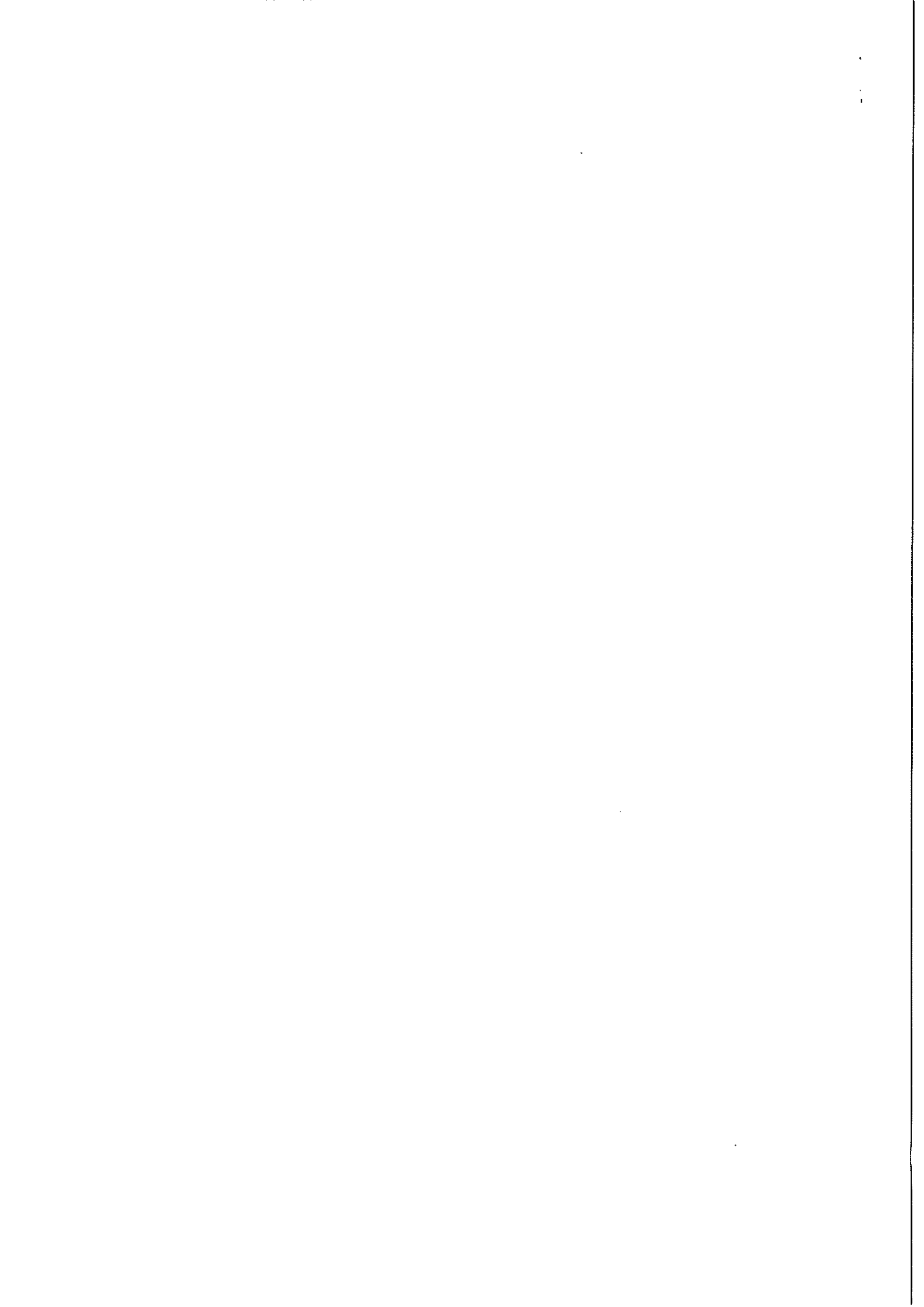
kommande utvärderingar.

Det är bra att Kemikaliecentrum skall få ett vetenskapligt råd och det är bra att miljöövervakningen fördjupas och utökas. Vi tror emellertid att miljöövervakningen bör utvecklas ytterligare. Kemikaliecentrum och dess vetenskapliga råd bör få i uppdrag att lägga fram ett förslag till hur i första hand halterna av utfasningsämnen utvecklas i barns och nyföddas blod mm. Sådan information kommer att ha ett mycket stort övertalningsvärde i kemikaliearbetet. Vilket företag kommer att vilja fortsätta att sälja produkter till Stockholms kommun som innehåller kemikalier som också återfinns i t ex navelsträngsblod?

Vid protokollet
Kristofer Stjernqvist

Rätt utdraget intygar:

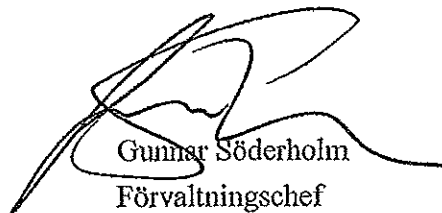

Handläggare
Arne Jamtrot
Telefon: 08-50828939Till
Miljö- och hälsoskyddsnämnden
2013-12-18 p. 17

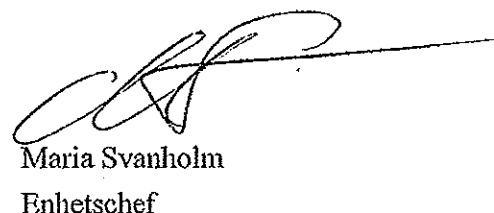
Stockholms stads kemikalieplan 2014- 2019

Förvaltningens förslag till beslut

1. Föreslå Kommunfullmäktige att godkänna förslaget till kemikalieplan

Gunnar Söderholm
Förvaltningschef

Maria Svanholm
Enhetschef

Sammanfattning

I samband med kommunfullmäktiges beslut om miljöprogrammet (2012-01-30, § 14, utl. 2011:171, Dnr 303-1207/2010) fick miljö- och hälsoskyddsnämnden i uppdrag att ta fram en kemikalieplan för Stockholm. Arbetet med denna slutrapporteras nu för att över-sändas till KF. I bilaga 1 presenteras förvaltningens förslag till kemikalieplan. Kemikalieplanen utgår från en övergripande vision: *Giftfritt Stockholm 2030 – kemikaliearbete i världsklass*. I ett inledande avsnitt beskrivs vilka typer av ämnen som är viktigast att minska förekomsten av, och den särskilda inriktningen på barns exponering. Därefter beskrivs sju olika åtgärdsområden: stöd till implementering, dialog/information, upphandling, bygg-material, kemikaliehantering, tillsyn, och miljögiftsövervakning. För varje verksamhetsområde definieras vad visionen betyder inom det området och förutsättningarna för att nå dit. Medan visionen är långsiktig ges förslag på åtgärder och strategier som kan genomföras på kortare sikt för att utveckla staden i riktning mot visionen. I alla områden ges särskild vikt åt åtgärder som syftar till att minska barns exponering för farliga ämnen.

En genomgående princip i planen är att staden inte ska bygga upp egna system för kravställande på varor, byggmaterial och kemiska produkter utan istället använda befintliga verktyg. Detta förenklar både för stadens handläggare och för leverantörer. I stället ska kraften läggas där den gör mest nytta och i att följa upp de krav som ställs.

Bakgrund

I Miljöprogram för Stockholm 2012-2015 finns målområdet Giftfria varor och byggnader, där flera delmål berör kemikalie-relaterade frågor inom olika delar av stadens verksamhet, t ex upphandling, exploatering och dialog med näringslivet. I programmet ges några översiktliga exempel på farliga kemiska ämnen och på arbetssätt som kan användas för att förhindra att de sprids. I samband med att kommunfullmäktige tog beslut om miljöprogrammet (2012-01-30, § 14, utl. 2011:171, Dnr 303-1207/2010) fick därför miljö- och hälsoskyddsnämnden i uppdrag att ta fram ett förslag till kemikalieplan för Stockholm där stadens förvaltningar och bolag får tydligare vägledning om vad miljöprogrammets delmål innebär. Syftet är att där *"mer detaljerat än vad som får rum i kortfattade målformuleringar i ett miljöprogram kunna redogöra för vilka ämnen som ska väljas bort, varför, i vilka varor de förekommer och hur krav ska formuleras"* (ur utlåtandet).

Vid sammanträdet 2013-02-05 (p. 36) beslutade miljö- och hälsoskyddsnämnden om en plan för framtagandet som innebär att kemikalieplanen ska behandla en bredd av verksamhetsområden i staden som har betydelse för att minska människors och miljöns exponering för farliga ämnen. En lägesrapport med ett utkast till kemikalieplan presenterades vid sammanträdet 2013-08-27 (p 32).

Ärendets beredning

Framtagandet av kemikalieplanen har letts från enheten för miljöanalys. Samtliga avdelningar vid förvaltningen har varit delaktiga i arbetsgrupperna som arbetat med de olika verksamhetsområdena. Dessutom har personal från Stockholm Vatten AB medverkat i styr- och arbetsgrupper.

Arbetet har utförts i samarbete och dialog med aktörer i och utanför staden, bland andra stadsledningskontoret, exploateringskontoret, stadsbyggnadskontoret, bostads- och fastighetsbolagen, Kemikalieinspektionen och Miljöstyrringsrådet. Samverkan har också skett med miljöförvaltningarna i Göteborg, Malmö,

Helsingborg och Västerås, som alla är i färd med att ta fram liknande planer.

Under våren genomfördes två examensarbeten för att belysa olika frågor och ta fram underlag till kemikalieplanen: Sara Tierney (Samhällsbyggnad, KTH) och Helena Brunkvist (Miljö- och hälsoskydd, Stockholms universitet). Underlag har levererats av Goodpoint AB, Responsible Solutions och BKIND Konsult AB. Expertgranskning har gjorts av Freilich Konsulter AB, Sweco Environment AB och WSP Environmental.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Kemikalieplanen utgår från en övergripande vision:

Giftfritt Stockholm 2030 – kemikaliearbete i världsklass.

Visionen uttrycker både vad det är som ska uppnås – en giftfri livsmiljö för dem som bor i staden – och att det behövs en extraordinär arbetsinsats som kommer att kräva såväl resurser som ett starkt engagemang. Den anknyter både till stadens Vision 2030 – ett Stockholm i världsklass och till det nationella miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö. För varje verksamhetsområde definieras vad visionen betyder inom det området och förutsättningarna för att nå dit. Medan visionen är långsiktig ges förslag på åtgärder och strategier som kan genomföras på kortare sikt för att utveckla staden i riktning mot visionen. De har formulerats med en tänkt tidshorisont på fem år, vilket skulle innebära att kemikalieplanens genomförandetid upphör samtidigt som nästa miljöprogram.

En genomgående princip i planen är att staden inte ska bygga upp egna system för kravställande på varor, byggmaterial och kemiska produkter utan istället använda befintliga verktyg. Detta förenklar både för stadens handläggare och för leverantörer som ofta framför att det försvårar när olika kommuner ställer olika krav. Ett kemikaliearbete i världsklass kan uppnås ändå, genom att använda verktygen konsekvent och genom att systematiskt följa upp de krav som ställs.

Kemikalieplanen är skriven med ett fokus på barns exponering. Det är gjort utifrån samma bedömning som görs av bland andra Kemikalieinspektionen¹ och Miljömålsberedningen² att barn och ungdomar är särskilt viktiga grupper att skydda från farliga kemiska ämnen. Denna prioritering beror på att barn och unga är

¹ Handlingsplan för en giftfri vardag

² Minska riskerna med farliga ämnen! Strategi för Sveriges arbete för en giftfri miljö. SOU 2012:38

mer känsliga än vuxna, vilket i sin tur har flera orsaker. Den utveckling som sker hela vägen från befruktningen till och med puberteten styrs av kemiska ämnen i kroppen. Det finns studier som visar att denna utveckling kan störas av ämnen utifrån och att så sker bland barn idag. Barn äter, dricker och andas också mer än vuxna i förhållande till sin kroppsvikt. Det gör att deras exponering blir större. De har även ett annat beteende, lever nära golvet och stoppar ofta saker i munnen, vilket gör att de får i sig föroreningar som till exempel är bundna till dammpartiklar. I varje kapitel har de åtgärder som har tydlig inriktning på barns exponering färgmarkerats. De finns också sammanfattade i avsnittet *Prioriterat område: Barns vardag*.

Innehåll

Jämfört med den version som presenterades i lägesrapporteringen i augusti har två kapitel tagits bort: *Avfall* och *Förorenade områden*. Det har gjorts efter bedömningen att de i stor utsträckning styrs av egna dokument och processer. I fallet förorenade områden har vi också beaktat att kemikalieplanen bör ha en mer proaktiv inriktning – att påverka den kemikaliehantering som sker idag snarare än att ta hand om gamla synder.

Dispositionen har förändrats något sedan lägesrapporteringen: I kapitlet *Planens funktion och inriktning* ingår det som tidigare fanns i avsnitten *Grundläggande ambitioner och prioriteringar* och *Barnperspektiv*. Kapitlet *Organisation* har gjorts till ett åtgärdsområde och fått rubriken *Stöd till implementeringen av kemikalieplanen*.

Kemikalieplanens åtgärder är uppdelade i sju verksamhetsområden som på olika sätt syftar till uppfyllelse av mål i stadens miljöprogram:

- Områdena *Upphandling* och *Stadens kemikaliehantering* knyter an till miljöprogrammets mål 2.1.
 - *Byggmaterial* kopplar till mål 2.2 och 2.4.
 - *Information och dialog* samt *Tillsyn* anknyter till mål 2.4.
- Verksamhetsområdet *Miljögiftsövervakning* ger staden kunskap om tillstånd och förändringar i miljön och har därmed en koppling till alla de uppräknade målen.

Varje område har en egen vision som ansluter till den övergripande visionen om ett giftfritt Stockholm. För varje delvision beskrivs också de förutsättningar som har identifierats för att kunna nå visionerna på sikt. Därefter följer i varje avsnitt ett antal åtgärder som leder arbetet åt rätt håll. Vem som är ansvarig och

när åtgärderna ska utföras finns beskrivet för respektive åtgärd. Eftersom kemikalieplanen är framtagen med särskilt fokus på barn och ungdomars exponering har de åtgärder som uttryckligen rymmer en sådan särskild inriktning markerats med ljusorange i de åtgärdslistor som inleder varje kapitel.

Åtgärderna som föreslås i kemikalieplanen kan sägas följa en strategi i fyra steg:

- 1. Identifiera:** Den första utmaningen är att ta reda på var de oönskade ämnena finns. Utan den kunskapen är det svårt att rikta in det följande arbetet på rätt saker. Att ställa krav och sedan acceptera avvikelser kan verka tandlöst, men poängen ligger i att man på det viset får veta var utmaningarna ligger. Hit hör också åtgärder som tar fram information om produkter som i och för sig inte i dagsläget behöver fasas ut, men där vi för framtida behov vill veta var de finns. Exempel på åtgärder i kemikalieplanen som använder det här arbetssättet är kraven på information om ämnen på kandidatförteckningen (kapitel 3), om nanomaterial i byggprodukter (kap 4), inrättandet av ett kemikaliregister (kap 6) och arbetet inom miljöövervakningen med att identifiera viktiga källor (kap 7).
- 2. Substituera:** I de fall oönskade ämnen har identifierats ska man undersöka möjligheterna att byta ut dem mot ett mindre riskabelt alternativ (annan produkt eller metod). För utfasningsämnen gäller att de inte bör användas och om inget alternativ finns tillgängligt bör man ändå ha en medvetenhet om att ämnet är oönskat. Prioriterade riskminskningsämnen kan i vissa fall användas om det sker på ett säkert sätt, med de säkerhetsmått som krävs. Åtgärderna om att ställa krav vid upphandlingar (kap 3) och kraven om innehåll i byggmaterial (kap 4) hör till den här kategorin, liksom arbetet med att substituera farliga ämnen i kemiska produkter (kap 6).
- 3. Hantera:** De ämnen som inte substitueras ska användas på ett säkert sätt. Det handlar till exempel om att förvara kemiska produkter säkert, att hantera avfall på rätt sätt mm. Åtgärderna om att hålla ordning på kemiska produkter i ett kemikaliregister (kap 6) kan därför även sägas passa in här, liksom kravet på att dokumentera byggmaterial som används (kap 4).
- 4. Influera:** Stockholms stad har genom flera verksamhetsområden möjlighet att inte bara påverka sin egen kemikalieanvändning utan också ha inflytande på andras. Samma principer som styr vårt eget kemikaliearbete gäller för omvärlden. Genom tillsyn och kontroll (kap 5) kan vi med lagens

stöd förmå verksamheter att styra mot mindre riskabel kemikaliehantering. Med information och dialog (kap 2) kan vi uppmana till frivilliga åtgärder, och då även hos allmänheten.

Kemikaliecentrum

Det kemikaliecentrum som föreslås i kapitlet Stöd till implementeringen av kemikalieplanen har tilldelats resurser i Kommunfullmäktiges beslut om budget för 2014. Kemikaliecentrums roll ska vara att stödja förvaltningar och bolag, till exempel med att formulera och följa upp krav i upphandlingar, hantera avvikelser och substituera kemiska produkter. Det är dock viktigt att understryka att kemikaliecentrum inte ska överta andra förvaltnings- och bolags ansvar, utan fungera som ett stöd. Bland uppgifterna ingår också att ge stöd till miljöförvaltningens tillsyn (riskbedöma kemikalier, prioritera insatsområden mm) och att bedriva kommunikationsarbete. Planen är att rekrytera tre personer med kemisk/ekotoxikologisk kompetens och med erfarenhet från områdena riskbedömning, upphandling, byggmaterial och kommunikation. De närmare formerna för hur den nya stödfunktionen ska fungera i relation till övrigt kemikaliearbete på förvaltningen kommer att fastställas under början av 2014.

Resursbehov

Kemikalieplanen pekar ut en ambitiös satsning på att göra Stockholm till en giftfri stad. Det kommer att kräva insatser i många verksamheter och även om kemikaliecentrum kommer att vara ett värdefullt stöd kommer de inte att kunna göra hela arbetet. Det är upp till varje nämnd och styrelse att bedöma behovet av resurser för genomförandet av kemikalieplanens åtgärder på just sitt område. Dessa behov hanteras sedan inom ramen för den ordinarie långsiktiga budgetprocessen. Exempel på satsningar som kommer att kräva resurser är arbetet med att ställa och följa upp krav på byggmaterial i markanvisningsavtal. Uppföljning av kontrakt med leverantörer är också en uppgift som väntas kräva mer arbete. Kemikalieplanen innehåller flera åtgärder med inriktning på förskolan som föreslås genomföras som ett samlat projekt. Eventuellt kan viss extern finansiering erhållas, men det kommer ändå att krävas en satsning från stadens sida.

För miljö- och hälsoskyddsnämndens ansvarsområde har en satsning gjorts i budget för 2014 på att inrätta det föreslagna kemikaliecentrum. Andra behov som kommer att behöva kvantifieras gäller till exempel satsningarna inom tillsyn och genomförandet av hälsorelaterad miljögiftsövervakning. I det senare

fallet kommer samverkan med externa parter behövas för att få med rätt kompetens, och möjligheter till extern delfinansiering kommer att undersökas.

Vidare hantering

Miljö- och hälsoskyddsnämnden föreslås överlämna kemikalieplanen som sitt förslag till kommunfullmäktige. Efter den beredningsprocess som följer måste beredskap finnas för att göra vederbörliga ändringar i planen.

Bilagor

- 1 Stockholms stads kemikalieplan 2014-2019

(

(

(

(